

Економска сарадња Србије са Руском Федерацијом изазива ових дана поново интересовање у нашој јавности, овог пута због иницијативе да Русија укине извозне царине на нафту коју испоручује Србији. У овом раду покушаћу да расветлим нека од следећих питања: шта би ова мера руске економске политике могла значити за привреду Србије, шта су то извозне царине, који су то циљеви економске политике који се могу остварити царинама и царинским дажбама.

Царине су један од облика јавних прихода државног буџета, који служи за остваривање фискалних и ванфискалних циљева економске политике. Фискални циљеви су да се наплатом царина обезбеђују изворни приходи буџета, али се не ретко део ових прихода усмерава и у привреду путем одређених организација, заједница или министарстава у циљу унапређења спољнотрговинске размене земље. Најважнија функција царина, могло би се рећи, јесте заштита домаће производње од иностране конкуренције и од дампиншких цена иностране робе, када су у питању увозне царине. Али царине се деле према различитим критеријумима и једна од подела је на увозне, извозне и транзитне царине. У пракси већине земаља доминирају увозне царине, чија је функција заштита домаће производње, рестрикција увоза и одбрана од дампинга иностраних произвођача. Извозне царине се у пракси ређе користе, али их Русија примењује, јер је велики извозник нафте, нафтних деривата и других сировина и енергената. Извозне царине плаћају се при извозу робе. Циљ ових царина је обезбеђење фискалних прихода буџета, рестрикција извоза и евентуално усмеравање извоза у одређене регионе у склопу спољнотрговинског режима. Према томе да ли је циљ обезбеђење фискалних прихода или заштита домаће привреде од конкуренције царине се деле још и на фискалне и економске. Транзитне царине плаћају се при транзиту робе. Све ове врсте царина представљају и инструмент економске политике за уравнотежење спољнотрговинског биланса, па су у неразвијеним земаљама, по правилу, стопе царина више него у развијеним земаљама.

Олакшице за испоруку нафте и гаса из Русије у Србију

Крајем априла 2008. године су руски министар индустрије и енергетике, министар за

капиталне инвестиције Србије и други надлежни ресорни министри, најпре у Београду а затим и у Москви, преговарали о потписивању изјаве о олакшицама за нафту и гас. На основу овог споразума наша би земља требало да буде ослобођена дела дажбина које прате извоз енергената из Руске Федерације. Потписивање овог акта је одложено, јер је услов за потписивање била претходна ратификација Споразума о сарадњи у области нафтне и гасне привреде у Скупштини Србије. Нормално је да јачи спољнотрговински партнери имају већу економску снагу и могућност да постављају услове, али се намеће питање да ли је енергетски споразум ратификовала Руска дума. Поред тога, енергетски споразум се на основу завршних одредби примењује до његове ратификације, зато је можда било могуће наћи решење да се реализује постојање добре воље да се учини уступак и сниже извозне царине нафте и енергената за нашу земљу. У сваком случају остаје да чекамо прво ратификацију једног, а затим и потписивање другог документа. Засада повластице у виду нижих извозних царина руске нафте и енергената користи Белорусија.

Сигурно је да би смањење или укидање извозних царина руске нафте имало позитивне ефекте на српску привреду. Можемо очекивати снижавање цена нафте, гаса и других врста горива. Према проценама Министарства за инфраструктуру, ова мера би утицала на смањење цена горива за око 15 до 20 одсто. У структури цене руске нафте око 30 одсто износе извозне дажбине. Напоменимо да царине могу бити вредносне (*ad valorem*) и специфичне (квантитативне). Прве зависе од вредности робе, а друге од мерних јединица (барел, комад, тежина, запремина). Ниже увозне цене руске нафте не значе да би целокупно снижавање утицало на смањење цена нафте и горива на домаћем тржишту. Могуће је да се обави прерасподела и да се цене делимично умање, а део средстава држава би могла користити за одређене намене, као на пример инвестирање у развој саобраћајне инфраструктуре. Могући позитивни ефекти били би и снижавање трошкова производње у одређеним гранама, где у структури цене коштања нафта и енергенти представљају значајну ставку. Снижавање транспортних трошкова је такође важан фактор снижавања цене одређених производа, као могући делотворни ефекат ове мере.

Спољнотрговински и девизни режим у земљама у транзицији

Значај царинске заштите за функционисање националне привреде не може се посматрати изоловано од целокупног спољнотрговинског система и девизног система, који представљају две основне полуге контроле економских односа националне привреде са иностранством. Често се мере девизне контроле и мере спољнотрговинске контроле преплићу, узајамно су повезане и сличне, а најчешће их креатори економске политике користе комбиновано у циљу планирања економске размене са иностранством, планирања грана и производа које би требало да буду покретачи извоза и највећи

извозници и планирања које гране могу бити увозници и који ће се производи увозити. Ово је, наравно, могуће усмеравање у границама еластичности тражње за одређеним производима, односно еластичности понуде.

Као и све друге мере контроле, царинска политика може, у одређеним условима, утицати на увоз, извоз, алокацију фактора производње, структуру националне привреде. Царинским системом, царинском тарифом и ванцаринском заштитом утврђују се царинске основице, царинске стопе, царински обвезници и царинска ослобађања. На тај начин земља може подстицати увоз или стимулисати извоз одређених грана и производа. Многе земље су у пракси прибегавале прикривеним нецаринским мерама заштите и стварању услова за дампинг цене, јер их је на то присиљавала политика Међународног монетарног фонда. ММФ је био против вишеструких девизних курсева, па су зато земље уводиле вишеструке девизне курсеве на прикривен начин. У пракси источноевропских, односно земаља у транзицији у планирању економских односа са иностранством ове мере су биле популарне. За разлику од јединственог девизног курса који је једнак за све трансакције (извоз, увоз, робе, услуге), код вишеструких девизних курсева постоји један курс за увоз аутомобила, други за увоз горива, трећи за увоз нафте, четврти за увоз опреме, пети за сировине, шести за туризам итд. У источноевропским земљама, па и у Југославији после Другог светског рата, постојали су егалizacionи фондови из којих се покривала разлика између курсева који су важили за различите економске трансакције (нпр. нижи курс за увоз хране, виши курс за луксузне производе). Девизна контрола на тај начин, као и царинска заштита утичу на стимулисање одређених грана производње. Важно је која се грана и која производња штити, у којој мери и колико дуго. Увозним царинама штите се производне гране од иностране конкуренције одређено време док се та грана не развије да би могла сама да се „носи“ са конкурентима из иностранства. Извозним царинама се, међутим, штити домаће тржиште од несташице одређене робе, али и обавља селективно регионално усмеравање извоза.

Царине са Русијом и царине са Европском унијом

После распада СССР и СФРЈ националне економије Србије и Русије и других новонасталих државица запале су у проблеме транзиционог периода – економска и социјална криза, опадање производње, друштвено богатство није се увећавало, а велики део постојеће имовине је путем приватизације из друштвеног, односно државног власништва прешао у приватну својину. У периоду санкција економска сарадња Србије (односно СРЈ) и Русије је „редуцирана и одвијала се углавном преко илегалних канала“. (1)

После економске кризе Русија је кренула путем економског опоравка, „што показују подаци о постигнутим резултатима. На унутрашњем плану то је, пре свега економски

раст од 5,5 одсто, као и значајно повећање просечне плате... Незапосленост је смањена са 11 одсто на 9 одсто. Руска дипломатија је земљу коју су многи отписали вратила у само средиште међународних догађаја... Несумњиво је да ће јачање међународне позиције Русије и њен економски опоравак утицати на развој њене економске сарадње са Југославијом, а тиме и на формирање економске уније православних, односно земаља источне и југоисточне Европе.“

(2)

Као што видимо, у неким нашим научним круговима постоји идеја о својеврсном формирању интеграције православних народа и регионалне интеграције Југославије и бивших источноевропских земаља. Стварност је, међутим, токове интеграционих процеса окренула у другом смеру. Земље из нашег окружења су приступиле Европској унији. Југославија, односно Државна заједница Србија и Црна Гора распала се на две независне државе. Пријемом Румуније и Бугарске у ЕУ Србија се нашла у окружењу Европске уније. Србија је саставни део европског континента и као таква је потписала ЦЕФТА споразум, који је заменио 31 билатерални споразум, којим је регулисана сарадња на простору тзв. западног Балкана у области царина, пореза и инвестиција.

Потписивање Споразума о стабилизацији и придруживању са Европском унијом, 29. априла 2008. године, значи прихватање усаглашавања домаћег законодавства са законодавством Европске уније и усклађивање царинског система са царинским системом Европске уније, како у области индустријских, тако и у области пољопривредних производа. Споразум о стабилизацији и придруживању и примена привременог споразума (до ратификације ССП у Скупштини Србије) значи важан корак напред на дугом путу ка чланству у ЕУ. Подсетимо се само да је Савет министара ЕУ, 10. октобра 2005. године, одобрио почетак преговора о закључивању Споразума о стабилизацији и придруживању. Преговори су, међутим, суспендовани током 2006. године из политичких разлога и затим реактивира н и. Приликом преговора о закључивању Споразума о стабилизацији и придруживању са ЕУ и његове реализације сада након потписивања треба водити рачуна о усклађености т емпа и нивоа смањивања царинске заштите са обавезама у оквиру дефинисања Листе концесија СТО и обратно. Укључење у СТО представља један од приоритетних циљева Србије због коришћења одређених царинских повластица, стицања статуса најповлашћеније нације у размени са земљама чланицама СТО, наставка процеса либерализације у области трговине робом и услугама и реформе правне регулативе ради њеног усклађивања са правилима СТО. Такође, укључење у ову организацију битно је и због преговора у области усклађивања царинских стопа за робе и услуге и субвенција у пољопривреди, као и мултилатералних и билатералних преговора о листи концесија у вези са смањењем царина, либерализацијом пољопривреде и сектора услуга.

Реализовани су значајни циљеви које је Србија зацртала у циљу укључења у Европску унију и Светску трговинску организацију, али то не значи да се земља одриче економске сарадње са традиционално једним од најважнијих спољнотрговинских партнера –

Руском Федерацијом. Русија има јак интерес за развој сарадње са Србијом и другим земљама у региону, јер обнављање ове сарадње и коришћење економских потенцијала међусобне спољнотрговинске размене значи и за Русију обезбеђење повољнијег положаја на светском тржишту. О значају прихода од извозних царина за руску економију говори чињеница да, у време када је од ММФ - а затражила средства за превазилажење платнобилансних проблема, један од захтева Фонда био је да Русија укине извозне царине за нафту и енергенте, што, наравно, није било прихваћено. Зато је ММФ сваких месец дана надгледао да ли се у Русији реализује програм зацртан у писму о намерама. Русија је пребродила платнобилансне проблеме и успела да заузме адекватно место и одговарајући утицај у ММФ-у. Захваљујући скоку цена нафте и енергената, постала је земља са платнобилансним суфицитом.

Закључак

Реализација иницијативе за снижавање извозних царина руске нафте имала би одређене позитивне ефекте на економију Србије. Ниже цене енергената, који чине највећи део у структури увоза из Русије, значиле би за нашу земљу снижавање цена производних инпута и смањење цена многих производа, јер цена нафте великим делом утиче на трошкове производње у многим гранама. С друге стране, снижење извозних царина нафте и горива за Русију значи смањење буџетских прихода. Приходи од извозних царина представљају значајну ставку руског буџета. Имајући у виду да, без обзира на чињеницу да је Русија највећи спољнотрговински партнер Србије, извоз у Србију представља веома мали проценат укупног руског извоза, па због тога олакшице које су (под одређеним условима) понуђене Србији не би требало да значајније утичу на смањење буџетских прихода од извозних царина за нафту. Па ипак, нико се не одриче својих прихода и своје добити уколико за то не постоји неки други економски интерес.

Литература

- Гавриловић Јовановић, Предраг, 2006, *Међународно пословно финансирање*, Економски факултет, Београд
- Ристић, Жарко, *Фискална економија*, Савремена администрација

Србија и извозне царине руске нафте

Пише: Ружица Мрдаковић-Цветковић
понедељак, 05 мај 2008 01:43

- www.srbija.sr.gov.yu
- Радуловић, Марко, 2002, *Успон Русије – утисци са студијског боравка*, Институт за економику пољопривреде
- Споразум о стабилизацији и прикључењу са ЕУ, www.srbija.sr.gov.yu
- Акциони план хармонизације економских система у области царинске политике
- Споразум између Владе Републике Србије и Владе Руске Федерације о сарадњи у области нафтне и гасне привреде, www.srbija.sr.gov.yu
- www.parlament.sr.gov.yu.

Фусноте:

1. М. Радуловић, *Успон Русије*, с. 194.

2. Исто, с. 194.